

5) สัจนิยม และสัญลักษณ์นิยม

(Realism และ Symbolism)

เป็นเวลาานร่วม 100 ปี ที่นักเขียนยุโรปนิยมวรรณกรรมประเภท romantic ซึ่งมีรากฐานมาจากธรรมชาติตามที่นักเขียนคิดนึก รู้สึกเอง หรือตามอารมณ์ โดยไม่ขึ้นกับรูปแบบดั้งเดิมที่เคยแต่งตามกันจนเป็นประเพณีนิยม การเขียนเช่นนี้ ในตอนหลังได้เกินเลยขอบเขตไปมากจนเป็น "subjective" คือ

คตินักเขาเอง ซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดการต่อต้านขึ้นในทางตรงข้าม คือการ
เรียกร้องของ “objective” คือไม่ใช้ความรู้สึกหรืออารมณ์ส่วนตัวเข้าไป
เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่แสดงออกในงานเขียน ปฏิกริยาต่อต้านนี้มาจากนัก-
เขียนสองกลุ่มคือ Symbolism หรือสัญลักษณ์นิยม และ Realism หรือ
สัจนิยม

สัจนิยมและสัญลักษณ์นิยมนี้มีวิวัฒนาการขึ้นอย่างรวดเร็ว มีผลงาน
ได้ตีพิมพ์เผยแพร่บ่อยครั้ง เช่น ในปี 1857 Baudelaire ได้เขียนเรื่อง
Les Fleurs du Mal และ Flaubert ได้เขียนเรื่อง Madame Bovary
ในปี 1922 Eliot ได้เขียนเรื่อง Waste Land และ Lewis ได้เขียนเรื่อง
Babbitt นับเป็นแนวโน้มใหม่ของวรรณกรรมสมัยใหม่ที่มีอิทธิพล ไม่เพียง
แต่ในยุโรป แต่ยังแพร่กระจายไปถึง อเมริกา เอเชีย รวมทั้งไทยด้วย
งานเขียนสองแนวนี้เคยคู่กันไปทุกหนแห่ง ครั้นต่อมาภายหลัง Symbolism
ก็ได้มีปฏิกริยาต่อต้าน Realism

วิวัฒนาการของสัจนิยม

ระยะแรก เกิดจากปฏิกริยาทางการเมือง (Political reaction) ซึ่งมี
ต่อความเฉยเมยของกลุ่มผู้นิยมโรแมนติก ทั้ง ๆ ที่ได้รับความกดขี่และความไม่
เป็นธรรมจาก Holy Alliance นักเขียนโรแมนติกที่ยิ่งใหญ่และเฉยเมยนี้ได้แก่
Pellico, Petöli และ Mickiewicz ซึ่งเป็นทำที่ตรงกันข้ามกับเพื่อนร่วมชาติ
คนอื่น ๆ เมื่อปฏิกริยาเหล่านี้ทวีความรุนแรงขึ้น นักเขียนหนุ่ม “Young
European writers” ก็พากันหันหลังให้กับ “ความเพ้อฝันของโรแมนติก”
และหันไปสู่การต่อสู้คัดค้าน โดยใช้วรรณกรรมเป็นพาหนะนำไปสู่ความคิดเห็น
ทางการเมือง สิ่งที่ใช้มากที่สุดคือ Pamphlet (หนังสือเล่มเล็ก ๆ) และหนังสือ-
พิมพ์

ระยะที่สอง ในฝรั่งเศสมีปรากฏการณ์แสดงว่านิยมเอียงกลับไปหา
วรรณกรรมคลาสสิก (หรือกรีก—โรมันโบราณ) ปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้น
ณ สถาบันที่เรียกว่า “*école du bon sens*” เหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นในเยอรมัน
(โดย Platen) และในอิตาลี (โดย Carducci) ด้วยเช่นกันได้ เกิดบทละคร
โศกนาฏกรรมแบบกรีกโรมันขึ้นหลายชั้น โดยนักเขียนหลายคน และมีการ
เรียกร้องให้กลับไปสู่ Goethe และ Schiller โดยกล่าวว่า “stand where Goethe
and Schiller stood” ทั้งนี้เพราะนักเขียนเหล่านี้เอื้อมระอาต่อกลุ่มโรแมนติค
ที่เพื่อฝันใช้อารมณ์เกินขอบเขตและนักเขียนกลุ่มหลังนี้ ต้องการแสวงหาความ
ชัดเจนความมีตัวตนจับต้องได้ ดังนั้นจึงหันมาพึ่งรูปแบบที่เป็นตัวตนซึ่ง
วรรณกรรมคลาสสิกเคยหล่อหลอมขัดเกลาไว้ แต่มิได้ดำเนินรอยตามโดย
เคร่งครัดนัก

เหตุการณ์ซึ่งแสดงวิวัฒนาการของสังคมนิยมทั้งสองระยะดังกล่าวนี้เกิดขึ้น
ระหว่างปี 1850 ถึงประมาณ 1890 ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า Artistic Realism
หรือศิลปินสังคมนิยม ทั้งนี้เพราะนักเขียนและศิลปินสังคมนิยมกลุ่มนี้ยังมีความ
คิดสรรค์สร้างทางประณีตศิลป์อันงดงาม ดังจะเห็นได้จากนวนิยายหลายเรื่อง
ในฝรั่งเศส และในรัสเซีย

ระยะที่สาม ระยะนี้มีสิ่งที่เป็นปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างที่
ทำให้ Realism หรือสังคมนิยมมีรูปโฉมหน้าและบรรยากาศซึ่งเป็นลักษณะ
เฉพาะยิ่งขึ้น ปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือบรรยากาศใหม่ที่มีผลมาจากการเมืองสอง
วิถีคือวิถีประชาธิปไตย (democracy) กับวิถีความรักชาติและความเป็นอันหนึ่ง
อันเดียวในชาติ (national unity)

การเมืองตามวิถีทางประชาธิปไตยเริ่มมีบทบาทในปี 1848 เป็นผลผลิต
ของการปฏิวัติครั้งใหญ่ (Revolution) ในฝรั่งเศส ซึ่งแพร่หลายไปสู่ประเทศ
ต่าง ๆ ในยุโรปพร้อมด้วยอิทธิพลที่ยิ่งใหญ่ ส่วนการรวมชาติและความเป็น

อันหนึ่งอันเดียวในชาตินั้นเห็นได้ชัดใน อิตาลี และ เยอรมัน ซึ่งเป็นผล
เกิดจาก pax Britannica ซึ่งปรากฏเด่นชัดอยู่ในจักรภพอังกฤษปรากฏการณ์
ทั้งสองนี้ ได้ผลักดันนักเขียนให้เกิดความรู้สึกนึกคิดในทางการเมืองอย่างรุนแรง
เข้มข้นจนใคร่จะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม ซึ่งก็เป็นของธรรมดาที่
คนเราย่อมแสวงหาสิ่งที่ดีขึ้นและเหมาะสมยิ่งขึ้น ดังนั้นความคิดฝันในเรื่องที่
เคยนิยมกัน จึงถูกหันหลังให้โดยอัตโนมัติ พวกนี้มุ่งหน้าไปสู่ปรากฏการณ์
ที่เป็นจริงในสังคม

นอกจากวิถีทางการเมืองดังกล่าวแล้ว ยังมีอีกปัจจัยหนึ่งซึ่งสำคัญมาก
คือการพัฒนาโรแมนติคด้วยศาสตร์ต่าง ๆ นักนิยมโรแมนติคได้นำวิชาการ
หรือศาสตร์ต่าง ๆ เข้าไปใช้อย่างเด่นชัดในการผลิตวรรณกรรม *เปลี่ยนจาก
การพยายามทำให้สวยไปเป็นศาสตร์* ค้นหาวิธีการ (methods) ต่าง ๆ ที่จะ
เปลี่ยนแปลงโลก และพากันเห็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เป็นวิธีการที่ได้ผล
ดีที่สุด ในขณะที่เดียวกันวิชาการ และ วิทยาศาสตร์ต่าง ๆ ก็กำลังพัฒนา
อย่างรวดเร็วด้วย ดังนั้น สังคมวิทยาและวิทยาศาสตร์จึงปรากฏชัดมากใน
วรรณกรรม ดังจะเห็นได้จากงานของนักสังคมนิยมหลายคนเช่น Auguste
Comte, Charles Darwin, และ Karl Marx ซึ่งใช้ความเปลี่ยนแปลงของ
สังคมอุตสาหกรรมเป็นรากฐานของความคิด และจะเห็นได้จากงานของ
Vernes และ Wells ซึ่งใช้วิทยาศาสตร์เป็นรากฐานของความคิด

งานของ Auguste Comte ที่ควรรักษาในแง่สังคมวิทยาได้แก่เรื่อง
Cours de philosophie positive (1830) และ Système de philosophie positive
(1851) งานทั้งสองชิ้นนี้นักเขียนหลายชาติยกย่องและใช้เป็นรากฐานของการ
สร้างสรรคร์สนิยมที่สวยงามของวรรณกรรม Philosophie Positive หรือ
Positivism *นั่นว่าด้วยลัทธิที่ถือเอาแต่เพียงสิ่งที่เห็นได้เป็นสำคัญ*

สำหรับงานของ Charles Darwin ที่มีรากฐานมาจากความเจริญของสังคม และมีอิทธิพลในหมู่นักสังคมนิยมก็คือ The Origin of Species (1859) ซึ่งพยายามพิสูจน์ว่าเชื้อชาติของมนุษย์นั้นเป็นผลผลิตของเครื่องจักรสากล อิทธิพลความคิดของ Darwin จะพบเห็นอย่างชัดเจนที่สุดในงานของนักเขียนศตวรรษที่ 19 แต่นักเขียนรุ่นหลังมิได้เน้นเชื้อชาติดั้งเดิมของพวกมนุษย์ และเครื่องจักรสากล หากแต่เป็นที่พฤติกรรม สิ่งแวดล้อม และลักษณะนิสัยของมนุษย์

งานของ Karl Marx ก็ก่อรูปขึ้นมาจากความคลี่คลายของสังคมนิยมในการอุตสาหกรรม เช่นกัน แต่ก็ยังไม่เป็นรูปร่างที่ชัดเจนนัก จนกระทั่ง Engels ได้มารวบรวมขึ้นใหม่ให้เห็นจริงจังในงานที่ชื่อว่า Communist Manifesto (1847) ต่อมา Das Kapital เล่ม 1 ก็ปรากฏขึ้นในปี 1867 ความคิดของ Karl Marx มีอิทธิพลต่อความคิดของนักเขียนทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับเขา มีทั้งนักเขียนที่เขียนสนับสนุนและที่เยาะเย้ยถากถาง สำหรับผู้ที่สนับสนุนนั้นคิดเห็นรุนแรงมากและพยายามนำความคิดมาปฏิบัติอย่างจริงจัง ส่วนพวกที่เป็น non-Marxiste naturalists นั้นก็เพียงแต่นำไปใช้เป็นกระจกเงาฉายให้เห็นธรรมชาติด้านหนึ่งของสังคมนิยมเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม Charles Darwin, Auguste Comte, Hippolyte Adolphe Taine และ Karl Marx กับ Friedrich Engels ก็จัดได้ว่าเป็นนักเขียนที่ยิ่งใหญ่สำหรับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งนำสังคมไปสู่ลัทธิวัตถุนิยมหรือ Materialism งานที่เห็นชัดถึงทางที่นำไปสู่วัตถุนิยมนี้ได้แก่ งานต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น (The Origin of Species, The Fundamental Principles of the Positive Philosophy, และ The Communist

Manifesto) ส่วนงานของ Taine ก็คือ Introduction to The History of English Literature (1)

ระยะที่สี่ ในขณะที่นักเขียนเป็นจำนวนมากพากันนิยมเขียนถึงความผันผวนทางการเมือง ความเจริญของวิชาการต่าง ๆ ทั้งวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์นั้น คนไม่ค่อยจะคำนึงถึงรูปแบบของวรรณกรรมที่เคร่งครัดนัก แต่รูปแบบที่นิยมกันมากที่สุดคือ นวนิยาย เรื่องสั้น และ บทละคร เพียงสามอย่างเท่านั้น และมักจะใช้ภาษาร้อยแก้ว ส่วนบทประพันธ์ ก็มีบ้างเพียงเล็กน้อย แต่ก็เป็นที่ประพันธ์เชิงยั่วล้อหรือ satire เป็นบทประพันธ์สั้น ๆ ส่วนบทประพันธ์ชนิดที่ต่อเนื่องกันยืดยาวนั้นนอกจากจะตายไปนานแล้วยังถูกฝังอย่างเงียบเขียบอีกด้วย บทประพันธ์ที่นักวรรณกรรมโรแมนติคนิยมแต่งอยู่บ้างนั้นเป็นแบบลิลิคสั้น ๆ (short lyric)

วิวัฒนาการระยะที่สี่ของ Realism ที่กำลังจะกล่าวถึงนี้ก็คือ Naturalism หรือลัทธิธรรมชาตินิยม ความแตกต่างระหว่างสัจนิยม (Realism) กับธรรมชาตินิยม (Naturalism) นั้นไม่ค่อยมีมากนัก เพราะต่างกันแต่เพียงดีกรี (degree) มากกว่าชนิด (kind) เท่านั้น

ธรรมชาตินิยมเป็นแต่เพียงสาขาหนึ่งของการใช้ตรรกวิทยาและใช้ความรู้ที่กล้าแข็งรุนแรง อันเป็นรากฐานที่สำคัญของสัจนิยมเท่านั้น

สัจนิยมถ้าเปรียบเทียบกับการถ่ายรูปบ้าน ก็เป็นรูปถ่ายที่นักถ่ายภาพพยายามถ่ายภาพอย่างประณีตทั้งแสงเงา กรอบ โดยหันกล้องเข้าสู่ด้านหน้าของตัวบ้าน ส่วนธรรมชาตินิยมนั้น นักถ่ายภาพเดินไปรอบ ๆ บ้าน และหันหน้ากล้องไปหลังบ้านซึ่งมีถังขยะตั้งอยู่ มีอ่างซักผ้า และมีเสื้อผ้าที่ซัก

(1) รายละเอียดบางตอนโปรดอ่านจาก George K. ANDERSON และ Robert WARNOCK, Science and Uncertainty, Book Four of the World in Literature, Scott, Foresman and Company, Illinois, 1967, pp. 37-61

แล้วชวนตากไว้ โดยไม่สนใจว่าจะเป็นมุมที่สวยงามชวนมองหรือไม่ จนน่า
รังเกียจหรือน่าขื่น หรือจะมีผลสร้างให้เกิดปัญหาแก่สังคมอย่างไร

ดังนั้นข้อแตกต่างที่ยิ่งใหญ่อีกข้อหนึ่งระหว่างธรรมชาตินิยมกับสัจนิยม
ก็คือความงาม และ ความรู้สึกกว้างขวาง สัจนิยมยังเน้นและห่วงใยความ
งามทั้งจากสายตาและความรู้สึกตามที่กระทบจากความจริงแต่ธรรมชาตินิยมได้
หมดห่วงในเรื่องนี้ โดยสิ้นเชิง รับแต่ผลของความกระทบจากความจริงเท่านั้น

ธรรมชาตินิยมแยกตัวออกมาจากสัจนิยมทีละเล็กละน้อยจนเห็นได้ชัด
ในราวปี 1880 ซึ่งเป็นปีที่สังคมศาสตร์มีอิทธิพลอย่างล้นเหลือต่อศิลปิน
ประเภทต่าง ๆ รวมทั้งศิลปินในวงวรรณคดีคือนักเขียน ในฝรั่งเศสและ
เยอรมันนักสัจนิยมได้กลายเป็นนักธรรมชาตินิยมไปที่ละเล็กละน้อย และเดิน
นำนักเขียนชาติอื่น ๆ ไปข้างหน้า ตั้งแต่ปี 1890 จนถึงปลายสงครามโลกครั้งที่
1 เกิดแขนงลัทธิขึ้นอีกชนิดหนึ่งคือลัทธิแสดงความรู้สึกตามความเป็นจริง
(Expressionism) ในอเมริกาโดยมี Jack London เป็นผู้กระตุ้นและนำไปข้าง
หน้ารวมทั้ง Norris และ Dreiser ผู้ที่มีอิทธิพลมาก ๆ ของธรรมชาตินิยม
ได้แก่ Zola (ฝรั่งเศส) และ Ibsen (นอร์เวย์) ทั้งนี้เพราะทั้งสองดังกล่าว
มีความคิดซึ่งนักเขียนอื่น ๆ ทั่วไปใช้ต่อและปรับปรุงให้เจริญแพร่หลายขึ้น
เป็นอันมาก ความคิดของนักเขียนระยะระหว่างสงครามโลกทั้งสองครั้งนี้ได้
รับอิทธิพลจากความคิดของ Marx เป็นอันมาก และขยายตัวไปยังอเมริกา
อย่างรวดเร็วด้วย นักเขียนธรรมชาตินิยมจึงพากันเน้นความคิดของมาร์กส์ซึ่ง
มีผลบังคับต่อชีวิตมนุษย์ทั้งด้านการเมืองและการเศรษฐกิจ

ลักษณะที่เห็นได้ชัดอีกอย่างหนึ่งของนักเขียนธรรมชาตินิยมก็คือการใช้
ภาษาตามที่พูดจากันจริง ๆ ซึ่งเป็นการนำทางของภาษาในศตวรรษที่ 20 บาง
ครั้งค้นหาคำพินบ้านเช่นตามที่ Hauptmann ชอบนำมาเขียน บางครั้ง

ก็เป็นคำสามัญค่อนข้างหายากไม่เคยตีพิมพ์มาก่อนเลย ตามที่ Hemingway นิยมใช้ นักเขียนสนใจชีวิตความเป็นอยู่และภาษาของสามัญชนอย่างกว้างขวาง ทั้งที่เป็นชนชั้นกลางและชนชั้นกรรมกร ส่วนมากชีวิตของคนจนและกรรมกร มักจะเต็มไปด้วยเรื่องราวที่ชวนเศร้าใจทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่โศกนาฏกรรม ทั้งนี้ เพราะเนื้อแท้ความจริงเป็นเรื่องของความทุกข์ยาก ความทนทุกข์ทรมาน และความวิปริตทางใจ สำหรับเรื่องความวิปริตทางใจนั้น Freud เป็นผู้เปิดทางขึ้นก่อนโดยใช้ Symbol หรือสัญลักษณ์ในตอนแรก ๆ ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อนักเขียนอื่น ๆ โดยเฉพาะความวิปริตทางกามารมณ์ รวมทั้งความบิดผันไปในทางที่ผิดอื่น ๆ ด้วย

นักเขียนที่แสดงความจริงไว้ในงานที่สำคัญ ๆ ได้แก่ Honoré de Balzac ซึ่งโลกถือว่าเป็นบิดาของสังคมนิยม เป็นผู้สร้าง “หัวใจ” ของสังคมนิยมให้เข้มแข็งมีลักษณะเฉพาะเป็นของตัวเอง เป็นนักเขียนสังคมนิยมที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของฝรั่งเศสแห่งศตวรรษที่ 19 อุทิศตัวให้แก่งานเขียนเป็นอันมาก ได้มีผลงานทั้งเรื่องสั้นและนวนิยายหลายเรื่อง ซึ่งแสดงว่าเขาได้ทำตนเป็น “เลขานุการของสังคม” ที่เอางานเอาการอย่างยิ่ง และยังเป็นผู้สื่อสารที่เชื่อมโยงโลกเก่าให้มาพบและเข้าใจในโลกใหม่ที่ตีเยี่ยม Balzac เข้าถึงชีวิตคนในสังคมทุกประเภทและทุกระดับ จะเห็นได้จากงานเขียนของเขาซึ่งวาดจากผู้คนมากมายในสังคมตามที่จริง เช่น ชาวนาและครอบครัว นักต้มมนุษย์ หนุ่มสาวที่สาววยเหยียบขี่ไก่ไม่ฝ่อ นักบุญ คนบาป นักบวช นักธุรกิจ นักหนังสือพิมพ์ นักกฎหมาย แพทย์ โสเภณี นักอุดมคติ และอื่น ๆ ที่ล้วนแต่เป็นส่วนประกอบของโครงสร้างของสังคมปัจจุบันซึ่งมีอยู่ตราบนานทุกวันนี้ นับได้ว่าลัทธิสังคมนิยมได้เป็นหนี้ Balzac ไว้มาก

นอกจาก Balzac แล้วลัทธิสังคมนิยมในระยะนี้ก็มี Charles Dickens ในงาน The Posthumous Papers of the Pickwick Club, Samuel Langhorne Clemens (Mark Twain) ในงาน Life on the Mississippi, Gustave Flaubert ในงาน A Simple Heart, Emile Zola ในงาน Nais Micoulin, Guy de Maupassant ในเรื่อง The Necklace (ซึ่ง "เขี้ยวหวาน" นำมาดัดแปลงเป็นเรื่องสั้นชื่อสร้อยคอที่หาย ใช้เป็นแบบเรียนวรรณกรรมของชั้น ประโยคมัธยมหรือ ม.ศ. 4-5 ในขณะนั้น) Fyodor Mikhailovitch Dostoievski ในงาน An Honest Thief, Theodore Dreiser ในงาน Free, Eugene O' Neill ในงาน The Long Voyage Home และ Ernest Hemingway ในงาน The Killers งานดังกล่าวนี้มีอิทธิพลต่อนักเขียนกลุ่มเดียวกันในยุโรป และอเมริกา รวมทั้งในเอเชียและประเทศไทยด้วย

นักเขียนที่นำทางไปสู่การสำรวจภาวะทางจิตของมนุษย์ที่มีอิทธิพลมาก ได้แก่ William James ตามที่ปรากฏในงานเขียนเรื่อง The Principles of Psychology, Sigmund Freud ในเรื่อง An Outline of Psychoanalysis, ส่วนนักเขียนที่นำผลของการสำรวจไปใช้สร้างวรรณกรรมก็ได้แก่ Lyoff Nikolaievitch Tolstoi ในเรื่อง The Death of Ivan Ilyitch, Henry James ในเรื่อง The Real thing, August Strindberg ในเรื่อง Countess Julie, Marcel Proust ในเรื่อง The Past Recaptured, Thomas Mann ในเรื่อง Little Herr Friedemann

ระยะที่ห้า เป็นช่วงเวลาที่ระดับศิลปะในกลุ่มนักเขียนสังคมนิยมได้ลดต่ำลงอย่างถึงที่สุดจนแทบจะไม่เหลือความงดงามอยู่ในสังคมนิยมยุคนี้ ความรุนแรงอยู่ที่ปลายสุดอีกข้างหนึ่งนั่นก็คือชนวนชาตินิยม ในระหว่างนี้ ได้มีสาขา

ของสัจนิยมเกิดขึ้นอีกคือ Symbolism (สัญลักษณ์นิยม) และ Impressionism (ลัทธิที่มุ่งหมายแสดงความรู้สึก)

สาขาของสัจนิยมในระยะสุดท้ายนี้ก็เช่นเดียวกับระยะที่สี่ดังกล่าวแล้ว คือไม่สามารถบอกได้อย่างเด็ดขาดว่าแตกต่างกันอย่างไร ทั้งนี้เพราะงานของสัญลักษณ์นิยม และของกลุ่มแสดงความรู้สึกนี้มีรากฐานอย่างเดียวกัน คือความจริง

ลัทธิแสดงความรู้สึกหรืออิมเพรสชันนิสม์หันกลับมานิยมชมชอบความสวยงามประณีตที่ธรรมชาตินิยมได้ โยนทั้งไป แต่เป็นความสวยงามในทัศนคติของผู้ประติษรูเอง ซึ่งเกิดจากความประทับใจของเขาเอง อิมเพรสชันนิสต์ยังคงอธิบายงานของเขาด้วยความจริงและธรรมชาติ แต่เป็นแง่มุมที่เขาแลเห็นและรู้สึก และที่เขารักที่จะสังเกต ส่วนลัทธิสัญลักษณ์นิยมก็จะเน้นความเห็นและความรู้สึกเช่นกัน แต่มักจะเกินความจริงจนห่างไกลความสมจริงไปมากบ้างน้อยบ้าง และสัญลักษณ์นิยมจะบิดผันเปลี่ยนทิศทางของความจริงไปบ้าง

สไตล์การเขียนของนักสัญลักษณ์นิยม และนักอิมเพรสชันนิสต์ ก็ยังมีส่วนแตกต่างกัน คือ อิมเพรสชันนิสต์พยายามจะมองโลกในส่วนที่มีตัวตนสัมผัสได้ มีรูปร่าง ถ้าจะใช้เหตุผลช่วยในการอธิบายโลกที่มีตัวตนนี้ เขาก็จะใช้เหตุผลง่าย ๆ เข้าใจง่าย ไพเราะน่าฟังเหมือนเสียงดนตรีและประกอบด้วยจินตนาการที่ชัดเจน

ส่วนสัญลักษณ์นิยมจะพยายามค้นหาความรู้สึกที่อ่อนไหวให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะละเอียดพิสดารได้ เป็นความรู้สึกที่ต้องสัมผัสด้วยความรู้สึกที่มากมายและละเอียดเท่าเทียมกัน ถึงแม้จะบรรยายความจริงด้วยสิ่งที่มีรูปลักษณะ

ก็เป็นรูปลักษณะจากภายในซึ่งเป็นความจริงในความรู้สึกของผู้ประดิษฐ์สรรสร้างงานนั้น

อิมเพรสชันนิสม์จะเห็นได้ชัดในภาพยิ่งกว่าในงานเขียน เช่น ภาพของ Cézanne และ Manet ส่วนสัญลักษณ์นิยมก็เห็นได้ชัดกว่าในงานดนตรีและบทประพันธ์ที่มีเสียงไพเราะดุจเสียงดนตรี วรรณกรรมรูปแบบที่นักเขียนอิมเพรสชันนิสม์ใช้แพร่หลายก็ได้แก่นวนิยาย ส่วนสัญลักษณ์นิยมมักจะใช้บทประพันธ์ซึ่งเข้ากันได้ดีมากกว่านวนิยายร้อยแก้ว นอกนั้นก็ได้แก่บทละครซึ่งไม่ค่อยเหมาะสมเท่าใดนัก

Edgar Allan Poe (1809—49) เป็นนักเขียนสัญลักษณ์นิยมที่มีอิทธิพลแรงกล้าที่สุดต่อนักเขียนยุโรป งานเขียนที่เกี่ยวกับความลึกลับ เช่น เรื่อง Tales of the Arabesque and Grotesque (1840) นั้นประทับใจนักสัญลักษณ์นิยมเป็นอันมาก เช่น Rossetti, Dostoevski, Gautier, Banville, Maupassant และ Valéry

กวีสัญลักษณ์นิยมที่มีอิทธิพลต่อผู้อื่นมากได้แก่ Charles Baudelaire (1821—67) ซึ่งได้แต่งกวีนิพนธ์สมัยใหม่ด้วยเทคนิคที่สมบูรณ์ปราศจากที่ติ เช่น ที่ปรากฏในงานเรื่อง Les fleurs du mal หรือดอกไม้แห่งความชั่วร้าย(1857) เป็นงานที่ได้นำหัวใจกับวิญญาณมาพบกัน ด้วยความรู้สึกที่เป็นตัวของตัวเองในโลกสมัยใหม่ (modern world) นักเขียนอื่นๆ ที่ได้รับอิทธิพลของ Baudelaire ให้สร้างงานสัญลักษณ์นิยมขึ้นก็คือ Carducci, Swinburne, Pater, George, Rilke, Eliot, Pound, Stevens, Yeats, Auden, และ Tate รวมทั้งกวีจำนวนมากของฝรั่งเศสซึ่งเริ่มงานเขียน ตั้งแต่ปี 1870

ส่วนนวนิยายสัญลักษณ์นิยมที่เด่น ๆ ก็มีมากเช่นกัน ถ้าจะกล่าวให้ถูกต้องก็สมควรนับย้อนหลังไปถึงงานของ Rousseau ซึ่งชื่อว่า Confessions เพราะ

เป็นงานเขียนถึงความสลับในตัวเองชั้นแรก เพียงแต่ style และเทคนิคไม่
สมบูรณ์เท่ากับ Flaubert เท่านั้นเอง ร้อยแก้วที่เป็นสัญลักษณ์นิยมซึ่งนำ
สนใจมากได้แก่งานของ Rémy de Guormont ชื่อ Sixtine, Roman de la vie
cérébrale (1890) ซึ่งยิ่งใหญ่เท่า ๆ กับ Romain Rolland ผู้เขียนเรื่อง Jean-
Christophe (1904—12) เป็นนักเขียนที่มีอิทธิพลมากในเยอรมันเพราะมีผู้แต่ง
ตามและแปลงานของเขามาก นอกจากนั้นก็ Marcel Proust และ André Gide
ซึ่งเป็นผู้นำที่น่าสนใจมากในอาณาเขตของสัญลักษณ์นิยม สำหรับนักเขียน
อเมริกันที่ยิ่งใหญ่ในแนวนี้ก็ ได้แก่ Nathaniel Hawthorne ซึ่งได้นำความคิด
และความขั้วมาเผชิญหน้ากันในงานที่ชื่อว่า The Scarlet Letter (1850), The
House of Seven Gables (1851), The Marble Faun (1860) เป็นงานที่เข้าใจ
ถึงสภาวะจิตใจมนุษย์ได้อย่างลึกซึ้งและในแนวที่แปลกใหม่ นอกจากนั้นก็ ได้แก่
Herman Melville ซึ่งสร้างสัญลักษณ์ไว้ในเรื่อง Moby Dick (1851)
และสร้างความสลับไว้ใน Mardi (1849) งานทั้งสองชั้นนี้มีคุณค่าสูงยิ่งในวง
วรรณคดีอเมริกัน สำหรับนักเขียนสัญลักษณ์นิยมอังกฤษนั้นผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดก็
คือ James Joyce โดยเฉพาะในเรื่อง Portrait of an Artist as a Young Man
Joyce ได้พยายามอธิบายให้เห็นความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของมนุษย์ในนวนิยาย
เรื่อง Ulysses (1922) และเรื่อง Finnegans wake ผู้แต่งได้สร้างสัญลักษณ์ไว้
หลายอย่างและมีความหมายหลายระดับซึ่งเกี่ยวเนื่องกัน สำหรับเรื่อง Finnegans
Wake นั้น เป็นงานที่นักเขียนยุโรปยกย่องให้เป็น สัญลักษณ์นิยมชั้นนำ มีผู้
แต่งตามตลอดเวลามาถึง 50 ปีหลั่งนี้

นวนิยายและวรรณกรรมในลัทธิสัจนิยม ธรรมชาตินิยมและสัญลักษณ์
นิยมเริ่มมีอิทธิพลในวงการเขียนของไทยตั้งแต่ปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อันเป็นระยะเวลาที่นวนิยายและเรื่องสั้นถือกำเนิดในวง

วรรณกรรมไทย อิทธิพลเหล่านี้มาในลักษณะที่ตรงคือแปล และดัดแปลง
ปรับปรุงทั้งในเนื้อเรื่อง คำเรื่อง สไตล์ การสร้างตัวละครและจุดมุ่งหมาย
ดังจะเห็นได้จากงานแปลต่าง ๆ เช่น เรื่องความพยายาม แปลโดย แม่วัน(พระ-
ยาสุรินทรราชา-นภยูง วิเศษกุล) แปลจากเรื่องความพยายามของ แมรี คอเรลลี
เรื่องเตลมาแปลโดย ม.จ. หม่อมสุโขทัยสมร เกษมศรี เรื่องเจ้าสาวแปลโดย
แม่อนงค์ เขียวหวาน (พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์)
ได้ดัดแปลงเรื่องสั้นของกิเตอโมปัสซองท์ เรื่องสร้อยคอที่หาย ม.จ. อากาศ
คำเกิง รพีพัฒน์ นับได้ว่าเป็นนักเขียนไทยที่ใช้ลัทธิสังคมนิยม โดยนำความ
จริงในชีวิตของตนเองออกมาใช้เป็นเค้าโครงเรื่อง ส่วนวรรณกรรมที่มีอิทธิพล
ของความคิดทางการเมืองในสมัยต่อ ๆ มากี่จะเห็นได้จากงานของ กุหลาบ
สายประดิษฐ์ สด กุระมะโรหิต ศรีวิรัตน์ สถาปนวัฒน์ และเสนีย์ เสาวพงศ์
เป็นต้น